

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

DOI: 10.35774/econa2022.03.07

JEL classification: F40

UDC: 339.9.012

Ольга ШКУРУПІЙ

доктор економічних наук, професор, професор,
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет, Україна
E-mail: olga.sh0123@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-5818-7651
ResearcherID:F-4923-2017

Тетяна ДЕЙНЕКА

доктор економічних наук, професор, професор,
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет, Україна
E-mail: tetyanadeyneka888@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8498-040X
ResearcherID:F-4916-2017

Ольга ДИВНИЧ

кандидат економічних наук, доцент, доцент,
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет, Україна
E-mail: dyvnych.olga@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-0290-4030
ResearcherID: Q-8146-2016

Ірина ЗАГРЕБЕЛЬНА

кандидат економічних наук, доцент, доцент,
кафедри економіки та міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний університет, Україна
E-mail: iruna.zagrebelsna@pdaa.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-8316-1656
ResearcherID: Q-7301-2016

Яна АНТОНЕНКО

Полтавський державний аграрний університет, Україна
E-mail: yana.antonenko@st.pdaa.edu.ua

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ТРЕНДІВ ЕВОЛЮЦІЇ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

АНОТАЦІЯ

Вступ. Сучасний розвиток суспільства – надскладний процес, який формується під дією численних чинників. Він суперечливий, може переходити від однієї точки біфуркації до іншої, піддаватись численним змінам. Тому для вироблення перспективних стратегій та управління ризиками суспільству потрібен певний аналітичний і прогностичний інструментарій – своєрідний алгоритм опису визначальних тенденцій, за якими рухається суспільство. Мегатренди є стійкими і довгостроковими процесами, які визначають закономірності формування взаємопов'язаних і взаємообумовлених економічних, політичних, соціокультурних відносини та відносин взаємодії людини з природою.

© Ольга Шкурупій, Тетяна Дейнека, Ольга Дивнич, Ірина Загребельна, Яна Антоненко, 2022

Отримано: 05.09.2022 р.

Рекомендовано до друку: 30.09.2022 р.

Опубліковано: 14.10.2022 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Шкурупій О., Дейнека Т., Дивнич О., Загребельна І., Антоненко Я. Концептуальні підходи до визначення основних трендів еволюції глобальної економічної системи. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 3. С. 7-15. DOI: 10.35774/econa2022.03.007

Мета. Метою статті є виявлення концептуальних підходів до визначення основних трендів еволюції глобальної економічної системи. Завдання дослідження передбачають встановлення основних мегатрендів, що змінюють життя сучасного суспільства, обґрунтування понять «мегасуспільство» та «мегаекономіка», виокремлення глобальних мегатенденцій в епоху Четвертої промислової революції.

Методологія. Наукове дослідження проводилось за допомогою аналізу та синтезу з метою вивчення основних трендів еволюції глобальної економічної системи; графічного методів для наочного подання матеріалу.

Результати. З'ясовано, що мегатренди є стійкими і довгостроковими процесами, які визначають закономірності формування взаємопов'язаних і взаємообумовлених економічних, політичних, соціокультурних відносин та відносин взаємодії людини з природою. Розглянуто основні мегатренди за Дж. Нейсбітом. Визначено поняття «мегасуспільство» як прояв сукупності політичних, економічних соціокультурних відносин та відносин взаємодії людини з природою, що поступово вибудовується під впливом мегатрендів. З'ясовано, що у наш час головною тенденцією в сфері політичних відносин суспільства є тренд зміни світового порядку, тобто процес, за якого відбувається системна трансформація, що була спричинена війною, розв'язаною Росією в центрі Європи на території України. Набувають розвитку процеси утворення багатополлярної моделі світового порядку. Зазначено, що багатополлярність істотним чином узгоджується з регіоналізацією. Визначено, що глобалізація є закономірною фазою всесвітнього історичного процесу, під час якого періодично змінюється міра взаємозалежності країн і мезоекономічних структур. Цей процес постійно набуває нової якості, змінюється у формах втілення його сутності, але не зникає і не втрачає статус мегатренду у розвитку людства. Обґрунтовано, що глобальні мегатенденції в епоху Четвертої промислової революції включають технологічний прогрес; кліматичні зміни, дефіцит ресурсів; демографічні зміни; зміни економічної могутності; прискорення урбанізації. За Четвертої промислової революції вибудовується принципово нова система виробництва – смарт-виробництво, якій відповідає смарт-економіка – інноваційна, заснована на знаннях, інтелектуальна система господарювання. Розглянуто тренд екологізації життя суспільства (екологізації споживання, виробництва, технологій, економіки тощо), який передбачає вироблення та реалізації світовою спільнотою системних заходів з досконалості природокористування.

Ключові слова: мегатренди; великі тенденції; мегаекономіка; економічний розвиток; суспільний розвиток.

Вступ

Сучасний розвиток суспільства – надскладний процес, який формується під дією численних чинників. Він суперечливий, може переходити від однієї точки біфуркації до іншої, піддаватись численним змінам. Тому для вироблення перспективних стратегій та управління ризиками суспільству потрібен певний аналітичний і прогностичний інструментарій – своєрідний алгоритм опису визначальних тенденцій, за якими рухається суспільство.

Мегатренди є стійкими і довгостроковими процесами, які визначають закономірності формування взаємопов'язаних і взаємообумовлених економічних, політичних, соціокультурних відносин та відносин взаємодії людини з природою. Тим самим визначається магістральний напрям, у ході слідування якому змінюється світове господарство, міжнародна політика, набувають домінування нові культурні і духовні цінності, трансформується організація соціального життя.

Мета та завдання статті

Глобальна економічна система є історичним продуктом господарської діяльності людства. Вона довгий час формувалась як взаємопов'язана сукупність відносин суб'єктів міжнародної взаємодії – національних економічних систем і міжнародних організацій. Сучасний період розвитку світової економіки визначається формуванням її найвищого рівня – мегаекономіки. Тобто, у наш час формується надвисока стадія внутрішньої взаємообумовленості і внутрішньосистемного зв'язку компонентів єдиного світового господарства. Утворення мегаекономіки відбувається під впливом мегатрендів, що виявляють себе у всіх сферах діяльності людства. Такі процеси стають основними тенденціями життя суспільства в цілому та визначають вектори розвитку його матеріальної основи – світової економіки.

Метою статті є виявлення концептуальних підходів до визначення основних трендів еволюції глобальної економічної системи.

Завдання дослідження передбачають встановлення основних мегатрендів, що змінюють життя сучасного суспільства, обґрунтування поняття «мегасуспільство» та

«мегаекономіка», вивчення особливостей формування тренду багатополарності та причин посилення регіоналізму, аргументацію положення про набуття глобалізацією ознак якісно нового змісту, констатацію тенденцій, що відбуваються у сферах технологізації та екологізації життя суспільства, виокремлення глобальних мегатенденцій епохи Четвертої промислової революції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Дослідження мегатрендів започатковано Дж. Нейсбітом. Автор ідентифікував цей феномен як «основні напрямки руху, які визначають вигляд і суть» суспільства, що змінюється [1]. Ключовими ознаками мегатрендів є довгостроковість дії та одночасність впливу на всі визначальні сфери життя людства – політичну, економічну, соціальну та інші. У сучасній науковій літературі поряд з терміном «мегатренди» використовуються також інші. Наприклад, термінологічні конструкції «основні напрямки» та «великі тенденції», що за змістом сприймаються як тотожні значенню «мегатренди».

Всього Дж. Нейсбіт виділив 10 мегатрендів (рис. 1):

1. Перехід від індустріального суспільства до інформаційного (перехід до суспільства, де визначальною формою багатства стають інформація та знання).

2. Рух у бік дуалізму «технічний прогрес – душевний комфорт» (чим більше переваг надає людині використання техніки, тим більше вона прагне духовності та простоти).

3. Глобалізація світової економіки та залучення США до цього процесу (у більш широкому сенсі – трансформація світової економіки, набуття нею все більш виразних ознак глобалізованості та інтегрування в нову систему взаємодії національних економік).

4. Відмова на рівні суспільства від прагнення миттєвого прибутку та переключення на довгострокову перспективу (суспільство повинно усвідомити переваги довгострокового розвитку перед короткостроковим позитивним ефектом, який без урахування можливих перспектив і наслідків може стати тимчасовим і викликати ризики для подальшого прогресу людства).

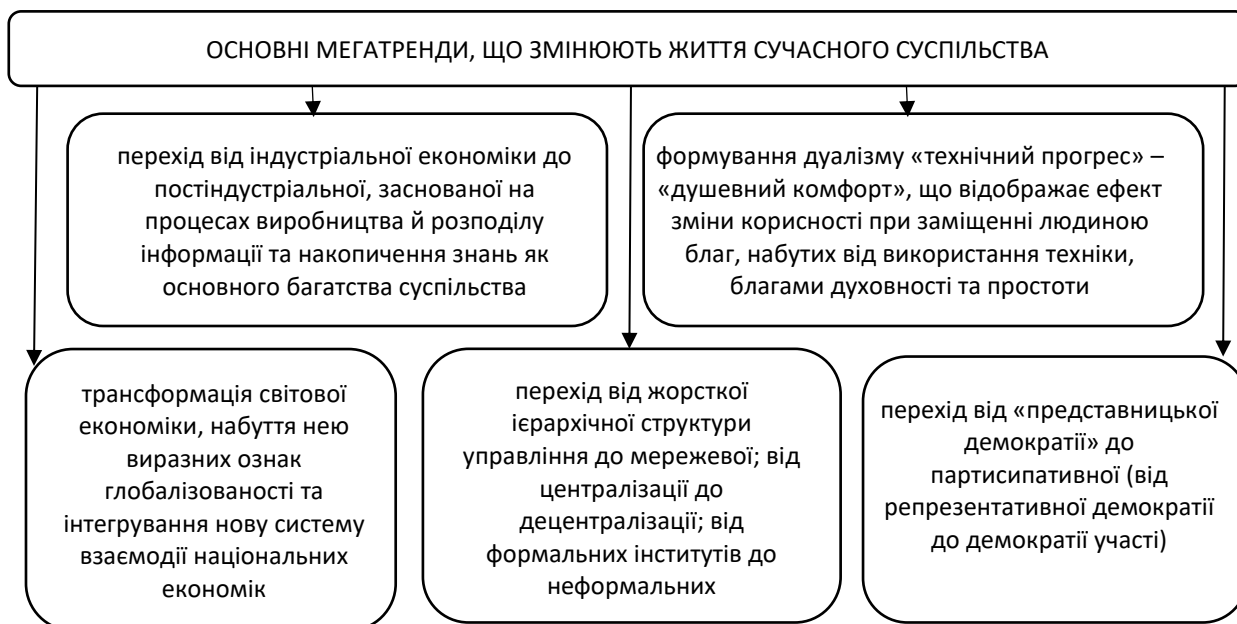

Рис. 1. Основні мегатренди за Дж. Нейсбітом

Джерело: побудовано авторами на основі [1].

5. Перехід від централізації до децентралізації (аспект політичних змін відповідного змісту в суспільстві).

6. Перехід від надій на допомогу установ та організацій до надій на власні сили (відмова від домінування державного патерналізму на

користь розвитку свободи та відповідальності членів соціуму).

7. Смерть «представницької демократії» та орієнтація на демократію партисипативну (перехід від репрезентативної демократії до демократії участі).

8. Відмова від ієрархічних структур на користь неформальних мереж.

9. Економічний підйом на південному заході США та спад північному сході.

10. Перехід до «вільного суспільства з багатоваріантною поведінкою».

Отже, мегасуспільство – як прояв сукупності політичних, економічних, соціокультурних відносини та відносин взаємодії людини з природою – поступово вибудовується під впливом мегатрендів. Майбутнє планети, таким чином, поволі набуває обрису під дією визначальних рушійних сил, що проявляють себе первинно за сферами людської діяльності, але, внаслідок у взаємообумовленості та взаємозв'язку, формують і визначають у кінцевому підсумку єдиний цивілізаційний вектор розвитку людства.

Ведучи мову про великі тенденції, які проявляються в сфері політичних відносин суспільства, необхідно виокремити, на нашу думку, найактуальнішу з них – тренд зміни світового порядку. Нині, по суті, відбувається системна трансформація, яка була спричинена війною, розв'язаною Росією в центрі Європи на території України. Фактично наш час – це період, коли об'єктивації набувають процеси утворення багатополлярної моделі світового порядку.

Варто уточнити, що мегатренди (передусім такі, як зміна моделі світового порядку) – не виникають спонтанно. Тренд багатополлярності почав формуватися задовго до теперішніх подій в Україні під впливом цілого «пучка» тісно сплетених між собою міжнародних відносин, що формувались за поточної історичної реальності. Новий феномен ще у 2008 р. констатував Р. Хаас (R. Naass). Він описав його як нову ситуацію, що докорінно відрізняється від тієї, яка була в минулому, і є принциповою зміною розстановки сил. Р. Хаас конкретизував цей напрямок, зазначивши, що у XXI столітті основною відмінністю міжнародних відносин стане безполлярність: домінуватимуть не одна, дві або навіть кілька держав, а десятки акторів,

здатних надавати різний вплив на стан справ у світі [4].

Визнаючи об'єктивні передумови утворення нової моделі світового порядку, необхідно наголосити також на іншому. Україна опинилась в епіцентрі найбільш значущих для людства поворотних подій, з відведеною їй історією особливою роллю в теперішньому і майбутньому політичному процесі – як у світовому, так і у регіональному. Зокрема П. Климкин вважає, що Україна може стати «рецептом майбутнього для нової Європи» через регіональну модель Тримор'я [5]. Політичними експертами називаються також інші субрегіональні структури, участь в яких може відповідати геополітичним інтересам України (Вишеградська четвірка, Люблінський трикутник та ін.) [6].

За логікою реальних явищ та подій багатополлярність більшим чином узгоджується з регіоналізацією. У доповіді Національної ради з розвідки США (National Intelligence Council, NIC) мова іде саме про неї – про роль регіональних альянсів у сфері сучасної геополітики, зростання якої зумовлюють процеси глобальної роз'єднаності. **Помилка! Джерело посилання не знайдено..**

Отже, посилення регіоналізму (у тому числі за виникнення нових регіональних об'єднань) є реальністю сучасних міжнародних відносин. Його досить часто протиставляють мегатренду глобалізації, якому властиві ознаки тенденції до одноманітності та уніфікованості. У наукових публікаціях описується перспектива згортання глобалізації на користь розвитку тенденції регіоналізації, коли світ буде поділений на макрорегіони зі своїми центрами впливу (багатополлярна модель) [7, с. 32].

Проте, на нашу думку, сучасні процеси у інституціонально-політичному аспекті слід розуміти як новітній етап розвитку глобалізації, а не як завершення руху суспільства за напрямом створення єдиного світового простору. Мова йде про те, що у наш час вже започатковано зміну способу виробництва. Наш час – це періоду переходу від індустріального суспільства до постіндустріального. Постіндустріальне ж суспільство інакше, ніж глобальним бути не може. Глобалізація – об'єктивне явище; закономірна фаза всесвітнього історичного процесу. Тому, за загального тренду – за

принципово визначеної спрямованості, якою є тяжіння руху суспільства до уніфікації світового порядку, – обов’язково буде періодично змінюватися міра взаємозалежності країн і мезоекономічних структур.

З цього випливає, що протилежністю глобалізації є ізоляціонізм, а не регіоналізм. До стану ізоляції може «скотитися» певна держава, але світ в цілому не може бути «відкинутий» назад у своєму розвитку. Як приклад: у наш час через численні пакети накладених санкцій Росія фактично перебуває у стані ізоляції, однак глобалізація як мегатренд від цього не перепиняє свого існування. Глобалізація є об’єктивно та історично зумовленим процесом розвитку, який векторно спрямований з минулого в майбутнє – від роздробленості та розмежованості держав до транспорентності їх кордонів.

У найбільш глибокому розумінні тенденції посилення всезагальної єдності, – тобто у її розумінні, з позицій пояснення феномену політичною економією, – глобалізація є процесом, що відбувається на всіх рівнях існування суспільних відносин: техніко-економічних (продуктивні сили), соціально-економічних (виробничі відносини), соціально-політичних, а також духовних та інших. Глобалізація, таким чином, трактується як безперервний цивілізаційний прогрес на основі продукування чим раз вищого блага. З цього слідує, що такий процес постійно набуває нової якості, змінюється у формах втілення його сутності, але не зникає і не втрачає статус мегатренду у розвитку людства.

Особливість сучасного періоду розвитку суспільства, яке глобалізується, зумовлена, передусім, процесами інформатизації і цифровізації в усіх сферах життєдіяльності людей. Чинники майбутнього розвитку діють у взаємній обумовленості та взаємній залежності, що прискорює зміни сучасного соціуму та трансформує глобальну систему.

Найбільш істотно динамізує загальний (цивілізаційний) розвиток суспільства зміна технологій, які впливають, передусім на економічне життя людства. До цього ведуть технологічні революції, змінність укладів, розвиток продуктивних сил і виробничих відносин. Зміна соціокультурних відносини в суспільстві, ментальності, моралі, духовності іде, як правило, в «фарватері» технологічних та економічних змін, що відбуваються.

Як приклад такої обумовленості можна виокремити блок питань з розвитку світової економічної системи на основі прогресу технологій і взаємозв’язок цих процесів з всіма іншими визначальними трендами сучасності. У цьому контексті не зайвим буде ще раз зауважити, що формування майбутнього техніко-економічного укладу започатковується вже нині. Особливість процесу його розбудови зумовлює Четверта промислова революція. Саме виходячи з розуміння впливовості Четвертої промислової революції на всі сфери життя, суспільства та ролі Industry 4.0 як технологічної бази розвитку сучасної економіки, сучасні науковці виділяють глобальні мегатренди (рис. 2) [2, с. 80].

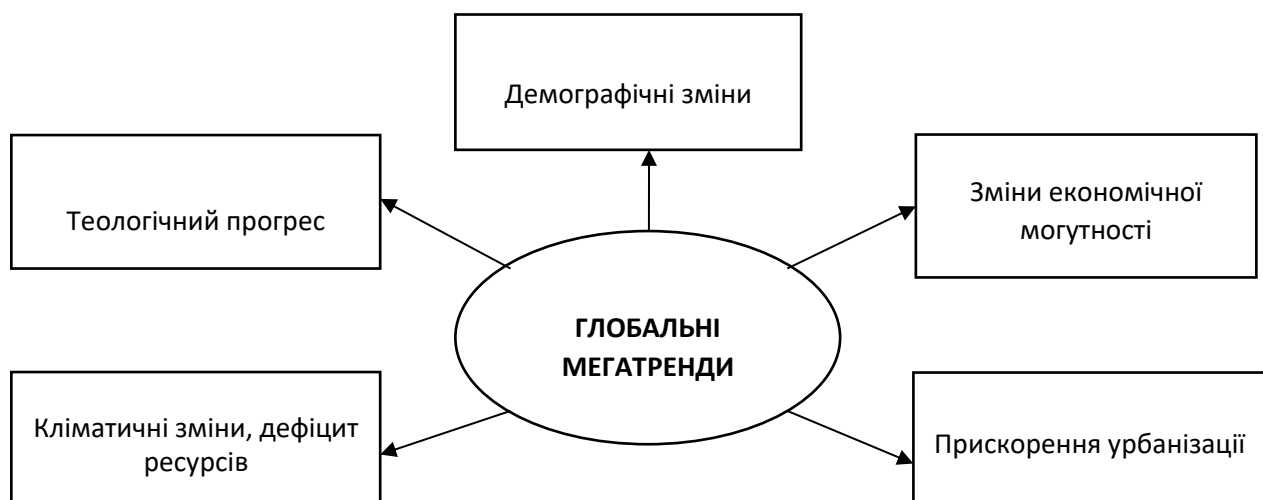

Рис. 2. Глобальні мегатенденції в епоху Четвертої промислової революції

Джерело: побудовано авторами на основі [2].

Питання взаємообумовленого розвитку економіки та технології під дією чинників, що визначають зміст сучасних мегатрендів, прослідковується традиційно передусім в аспекті інновацій. Інновації, як відомо, є «двигунами» економічного прогресу в суспільстві. Вони створюють не тільки можливість економічного зростання, але забезпечують (і це найважливіше) економічний розвиток – створюють умови переходу людства на новий більш високий цивілізаційний рівень.

За Четвертої промислової революції вибудовується принципово нова система виробництва – смарт-виробництво (Smart Manufacturing), якій відповідає смарт-економіка – інноваційна, заснована на знаннях, інтелектуальна система господарювання. Цю велику тенденцію сучасності на технологічному рівні визначають: розвиток інфо-, біо-, нано-, когнітехнологій; поява нових матеріалів, відновлюваних джерел енергії; широке використання робототехніки; розробка адитивних технологій; Інтернет-речей та хмарні обчислення тощо.

За даними Trend Hunter (однієї з найбільших спільнот, яка здійснює моніторинг трендів та інновацій) визначальними тенденціями у сфері технологій на 2022 р. визначені: технологічні розробки, що забезпечують конфіденційність (захист даних споживачів), системи доставки з використанням штучного інтелекту, додатки з дослідження свідомості та релаксації, розробки та вдосконалення досвіду метавсесвіту (простору у віртуальній реальності), виробництво високотехнологічних продуктів та аксесуари, що виготовляються з екологічно чистих матеріалів, поширення потужних спеціалізованих технологій на сферу масового споживання (тенденція активно проявила себе на фоні пандемії COVID-19), спеціальні функції та продукти для боротьби з «вигорянням» (втомою людини від технологій), роботизований ритейл, технології для людей похилого віку та інші [3].

Відносини взаємодії людини з природою також поступово змінюються та набувають ознак визначальних тенденції сучасного розвитку людства. Це проявляється як тренд екологізації життя суспільства (екологізації споживання, виробництва, технологій, економіки тощо).

Усвідомлення людством необхідності збереження планети стало основою ідеології особливого тренду – вироблення та реалізації світовою спільнотою системних заходів з досконалості природокористування. Особливість зазначеного тренду полягає у тому, що він об'єктивується в полі міжнародних відносин: в діяльності Організації об'єднаних націй (United Nations, UN), наприклад, як документ Рамкової конвенції ООН про зміну клімату, COP26; у резолюціях G7 (Великої сімки, Group of Seven) і G20 (Великої двадцятки, Group of Twenty), у розбудові широкої мережі міжнародних неурядових екологічних організацій тощо.

Як зазначають науковці, основна суперечність суспільства з тих, які виявляють себе у сфері екології, зумовлена залученням до господарської діяльності обмежених ресурсів (які стають все більш важкодоступними та дорогими). З одного боку, це викликає загострення конкурентної боротьби за доступ до них а, з другого – посилює виснаження природних ресурсів за їх використання на потребу бізнесу [8, с. 97-98].

Отже, сучасний розвиток світу відбувається у умовах антропогенно переважаної біосфери. Зважаючи на це, одним із найбільш важливих заходів для забезпечення сталого суспільного розвитку є у наш час перехід до використання чистої енергії. Вектор економічного розвитку, який бере початок від Четвертої технологічної революції та передбачає, у тому числі, використання відновлюваних джерел енергії, спрямований безпосередньо на забезпечення добробуту суспільства [9]. Якщо світ слідуватиме концепції сталого розвитку, такий економічний ефект у вигляді збільшення ВВП може становити майже 20 трлн. дол. США, або 2 500 дол. на кожного жителя Землі [10].

Істотно значущими для майбутнього суспільства є також збереження здоров'я населення. Зокрема найбільш актуальним залишається аспект пандемій, що пов'язано з наслідками поширення COVID-19 та ризиками виявлення нових збудників хвороби.

Висновки та перспективи подальших розвідок

В основу сучасних концептуальних підходів до розуміння основних напрямів еволюції

глобальної економічної системи покладені висновки Дж. Нейсбіта про мегатренди, за яким розвивається світ нині Це – визначальні зміни «вигляду і суті» суспільства, за його висловом. У наш час відбувається поступове формування найвищого рівня світової економіки – мегаекономіки. Під впливом мегатрендів поступово утворюється мегасуспільство як прояв сукупності взаємопов'язаних і взаємообумовлених політичних, економічних, соціокультурних відносини та відносин взаємодії людини з природою.

У сфері політичних відносин найбільш значущим для суспільства є тренд зміни світового порядку. Він об'єктивуються через процес утворення багатополлярної моделі; тобто через процес інституціонально-політичної трансформації, до якої безпосередньо залучена Україна внаслідок війни, розв'язаної Росією в центрі Європи на території нашої країни.

Тренди розвитку економіки та технології взаємообумовлені. Це створює умови якісних змін розвитку суспільства і його переходу на новий більш високий цивілізаційний рівень. За Четвертої промислової революції

вибудовується принципово нова система виробництва – смарт-виробництво (Smart Manufacturing). Відповідно до розвитку продуктивних сил формується смарт-економіка – інноваційна, заснована на знаннях, інтелектуальна система господарювання.

Тренд екологізації охоплює фактично всі сфери життя суспільства та означає екологізацію споживання, виробництва, технологій, економіки тощо. Найбільш важливим для розвитку людства є у наш час розв'язання проблеми антропогенної перевантаженості біосфери, оскільки в її основі знаходиться суперечність між прагненням безупинного економічного зростання та обмеженістю природних ресурсів.

Зважаючи на значущість наукового аналізу мегатрендів, як таких, що визначають перспективи розвитку суспільства, подальші дослідження передбачають оцінку підходів до їх ідентифікації та кількісного виміру, здійснюваних міжнародними організаціями. Такий науковий інтерес зумовлений можливістю виміру та прогнозування багатофакторних та багаторівневих процесів зазначеного змісту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Naisbitt J. Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. New York: Warner Books, 1982, 290 pp. URL: <https://ru.scribd.com/doc/131695889/John-Naisbitt-Megatrends> (дата звернення: 06.05.2022).
2. Григоров О. В., Аніщенко Г. О., Стрижак В. В., Петренко Н. О. Глобальні мегатренди людства, четверта промислова революція та напрямки розвитку майбутньої економіки. Великі дані. *Збірник наукових праць УкрДУЗТ*, 2019, Вип. 184. С. 79-91.
3. Головні тренди 2022 року за версією Trend Hunter: технології. URL: <https://www.imena.ua/blog/trend-hunters-top-2022-trends-technology/> (дата звернення: 06.05.2022).
4. Haass R. The Age of Nonpolarity. What Will Follow U. S. Dominance. *Foreign Affairs*. 2008. May-June. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2008-05-03/age-nonpolarity> (дата звернення: 06.05.2022).
5. Климкин П. Украина может стать рецептом будущего для новой Европы. URL: <https://nv.ua/opinion/ukraina-mozhet-postroit-novuyu-evropu-klimkin-o-budushchem-strany-novosti-ukrainy-50244833.html> (дата звернення: 26.05.2022)..
6. Сунгуровский Н. Мировой порядок меняется. Где в нем место Украины? URL: <https://nv.ua/opinion/mirovoy-poryadok-menyaetsya-chto-budet-s-ukrainoy-posle-voyny-nato-novosti-ukrainy-50259317.html> (дата звернення: 30.06.2022).
7. Поліщук І. О. Геополітичні ознаки нового світового порядку. *Політичне життя*. 2022. № 2. С. 30-35.
8. Дейнека Т. А. Соціально-економічні суперечності процесу глобалізації суспільства (політико-економічний аналіз) : монографія. Київ : КНЕУ, 2018. 510 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/300242661.pdf> (дата звернення: 11.05.2022)
9. Шкурупій О. В., Самойлик Ю. В. Сучасна трансформація енергетики України в контексті Четвертої промислової революції. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 60. Ч. 2, С. 54-60. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/60_2_2020/10.pdf (дата звернення: 11.05.2022).
10. Power Barometer 2020. Eurelectric. 2020. URL: <https://www.eurelectric.org/power-barometer/> (дата звернення: 11.05.2022).
11. Global Economic Prospects, June 2022. A World Bank Group Flagship Report. Washington, DC: World Bank. 2022. 176 p.

REFERENCES

- Naisbitt, J. Megatrends: Ten New Directions Transforming Our Lives. New York: Warner Books, 1982, 290 pp. Retrieved from: <https://ru.scribd.com/doc/131695889/John-Naisbitt-Megatrends> [in English].
- Hryhorov, O. V., Anishchenko, H. O., Stryzhak, V. V., & Petrenko, N. O. (2019). Global megatrends of mankind, the fourth industrial revolution and directions of development of the future economy. Big data. *Zbirnyk naukovykh prats Ukrainskoho derzhavnoho universytetu zaliznychnoho transportu*, 184, 79-91 [in Ukrainian].
- The main trends of 2022 according to the Trend Hunter version: technologies. Retrieved from: <https://www.imena.ua/blog/trend-hunters-top-2022-trends-technology/> [in Ukrainian].
- Haass, R. (2008). The Age of Nonpolarity. What Will Follow U. S. Dominance. *Foreign Affairs*. May-June. Retrieved from: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2008-05-03/age-nonpolarity> [in English].
- Klimkin, P. (2022). Ukraine can become a recipe for the future for a new Europe. Retrieved from: <https://nv.ua/opinion/ukraina-mozhet-postroit-novuyu-evropu-klimkin-o-budushchem-strany-novosti-ukrainy-50244833.html> [in Russian].
- Sungurovskij, N. (2022). The world order is changing. Where is the place of Ukraine in it? Retrieved from: <https://nv.ua/opinion/mirovoy-poryadok-menyaetsya-cto-budet-s-ukrainoy-posle-voynny-nato-novosti-ukrainy-50259317.html> [in Russian].
- Polishchuk, I. O. (2022). Geopolitical signs of the new world order. *Politychne zhyttia*, 2, 30-35 [in Ukrainian].
- Deineka, T. A. (2018). *Socio-economic contradictions of the process of globalization of society (political-economic analysis)*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
- Shkurupii, O. V., Samoilyk, Yu. V. (2020). Modern transformation of Ukrainian energy industry in the context of the Fourth Industrial Revolution. *Prychornomorski ekonomichni studii*, 60, 54-60. Retrieved from: http://bses.in.ua/journals/2020/60_2_2020/10.pdf [in Ukrainian].
- Petcu, I. (2020). Power Barometer 2020. Eurelectric. Retrieved from: <https://www.eurelectric.org/power-barometer/> [in English].
- Global Economic Prospects (2022). A World Bank Group Flagship Report. Washington, DC: World Bank, June. Retrieved from: <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/18ad707266f7740bced755498ae0307a-0350012022/original/Global-Economic-Prospects-June-2022.pdf> [in English].

Olha Shkurupii, Doctor of Economics, Professor, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University, Ukraine

Tatiana Deyneka, Doctor of Economics, Professor, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University, Ukraine

Olha Dyvnych, PhD in Economics, Associate Professor, Lecturer, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University, Ukraine

Iryna Zahrebelna, PhD in Economics, Associate Professor, Lecturer, Department of Economics and International Economic Relations, Poltava State Agrarian University, Ukraine

Yana Antonenko, Poltava State Agrarian University, Ukraine

CONCEPTUAL APPROACHES TO DETERMINING THE MAIN TRENDS OF THE EVOLUTION OF THE GLOBAL ECONOMIC SYSTEM

Abstract

Introduction. The modern development of society is an extremely complex process that is formed under the influence of numerous factors. It is contradictory, can move from one point of bifurcation to another, undergo numerous changes. Therefore, in order to develop perspective strategies and risk management, society needs a certain analytical and prognostic toolkit - a kind of algorithm for describing the determining trends by which society moves. Megatrends are stable and long-term processes that determine the patterns of formation of interconnected and mutually determined economic, political, socio-cultural relations and relations of human interaction with nature.

Goal. The purpose of the article is to identify conceptual approaches to determining the main trends in the evolution of the global economic system. The tasks of the research include the establishment of the main megatrends that change the life of modern society, the substantiation of the concepts of "megasociety" and "mega-economy", and the identification of global megatrends in the era of the Fourth Industrial Revolution.

Methodology. Scientific research was carried out using analysis and synthesis in order to study the main trends in the evolution of the global economic system; graphic methods for visual representation of the material.

The results. It was found that megatrends are stable and long-term processes that determine the regularities of the formation of interconnected and mutually determined economic, political, socio-cultural relations and relations of human interaction with nature. The main megatrends according to J. Naisbitt are considered. The concept of "megasociety" is defined as a manifestation of a set of political, economic, socio-cultural relations and relations of human interaction with nature, which is gradually being built under the influence of megatrends. It has been found that nowadays the main trend in the field of political relations of society is the trend of changing the world order, i.e. the process of systemic transformation that was caused by the war unleashed by Russia in the center of Europe on the territory of Ukraine. The processes of formation of a multipolar model of the world order are developing. It is noted that multipolarity is essentially consistent with regionalization. It was determined that globalization is a natural phase of the world historical process, during which the degree of interdependence of countries and mesoeconomic structures periodically changes. This process constantly acquires a new quality, changes in the forms of embodiment of its essence, but does not disappear and does not lose the status of a megatrend in the development of humanity. It has been argued that global megatrends in the era of the Fourth Industrial Revolution include technological progress; climate change, scarcity of resources; demographic changes; changes in economic power; acceleration of urbanization. During the Fourth Industrial Revolution, a fundamentally new system of production is being built - smart production, which corresponds to the smart

economy - an innovative, knowledge-based, intelligent management system. The trend of greening the life of society (greening of consumption, production, technologies, economy, etc.) is considered, which involves the development and implementation by the world community of systemic measures for the perfection of nature management.

Keywords: megatrends; major trends; megaeconomy; economic development; development of society.

Cite as: Shkurupii, O., Deyneka, T., Dyvnych, O., Zahrebelna, I., Antonenko, Y. (2022). Conceptual approaches to determining the main trends of the evolution of the global economic system. *Economic analysis*, 32 (3), 7-15. DOI: 10.35774/econa2022.03.007